

Љубиша Деспотовић¹
Вања Глишин

ГЕОПОЛИТИЧКА ПОЗИЦИЈА РУСКЕ ФЕДЕРАЦИЈЕ НА ПОСТСОВЈЕТСКОМ ПРОСТОРУ

Анстракт: Аутори у раду анализирају геополитичку позицију Руске Федерације – од рушења Берлинског зида и пропасти Совјетског Савеза до данас. Реч је о водећој телурократској сили која просторно обухвата највећи део Срца копна (*Heartland*) на Евроазијском континенту. То је простор који својим физичко-географским, геостратешким и геополитичким карактеристикама представља кључну зону за остваривање светске превласти, те својим магнетизмом привлачи водеће силе Запада. Свесни те чињенице, у првом делу рада дефинисаћемо геополитички контекст неопходан за прецизно позиционирање Русије на Евроазијском континенту. Под тим подразумевамо представљање географских и геоморфолошких карактеристика, дефинисање геополитичких теорија и анализирање геополитичке праксе. Најпре ћемо анализирати геополитичку улогу Русије у биполарном међународном поретку и сучељеност са водећом таласократском силом, Сједињеним Америчким Државама. Зона контакта супротстављених сила је унутрашњи полумесец (*Rimland*) који опасује Срце копна и одаљава га од топлих мора. Сједињене Државе су свој утицај у зони унутрашњег полумесеца значајно прошириле након пропасти СССР-а, посебно у источној Европи, што је позицију Русије на постсовјетском простору учинило тежом, а западну руску границу рањивијом. Стога, у трећем делу рада пажњу посвећујемо геополитичкој позицији Русије од завршетка Хладног рата до данас, посебно узимајући у обзир поновну актуелизацију руске геополитичке концепције – неоевроазијства од 2010. године.

Кључне речи: Русија, Сједињене Државе, Хладни рат, постсовјетски простор, геополитика.

¹ Др Љубиша Деспотовић, научни саветник, Институт за политичке студије, Београд, despotlj@stcable.net

Мср Вања Глишин, Факултет политичких наука, Универзитет у Београду.

Увод

Русија је велика континентална земља чија површина износи 17.075.400 км². Распростира се на два континента и представља територијално највећу земљу на свету. У односу на Канаду, Кину и Сједињене Државе, њена површина готово да је два пута већа. Уколико узмемо у обзир физичко-географски и геоморфолошки квалитет земљишта, приметимо да и у том сегменту Русија предњачи, што је важан географски и геополитички потенцијал. Руско земљиште обилује природним и рудним богатствима. Земља је прва у свету по резервама гаса, друга по резервама угља и шеста по резервама нафте. Такође, Русија је у врху светске лествице и по резервама никла, гвожђа, платине, злата и других руда. Према проценама, вредност руда на светском тржишту износи око 28 трилиона долара.² Како би се искористио такав потенцијал, неопходан је свеобухватан и комплексан економски, привредни, рударско-геолошки, али и политички и геополитички приступ. Ово наводимо управо због чињенице да Русија поседује око 25% светских резерви ретких земних метала који се користе у производњи високотехнолошких производа попут 5Г система. Међутим, због немогућности прераде свих ретких сировина, недостатак се надомешћује увозом.³ Дакле, требало би предузети кораке како би се смањила зависност од увоза ретких метала, што би Русију учинило знатно стабилнијом у „high tech“ ери.

Велика руска територијална целина подељена је на европски и азијски део. Европски део Русије налази се западно од Урала и припада источноевропској регији. Иако површински знатно мањи у односу на азијски део Русије (4.562.462 км² наспрам 12.512.938 км²), у европском делу живи око 77% укупног становништва, које, према проценама за 2020. годину, броји око 145.93 милиона људи. Осим тога, у европском делу Русије налазе се најважнији градови Москва и Санкт Петербург, као и централни индустријски регион целе државе. У протеклих двадесет година Русија је

² Детаљније погледати: Михаил Мень, Алексей Каульбарс, *Отчет о результатах экспертноаналитического мероприятия «Анализ воспроизводства минерально-сырьевой базы Российской Федерации в 2015–2019 годах»*, Счетная палата Российской Федерации, 2020, стр. 19-20.

³ *Ibid*, стр. 21-22.

доживела осетан економски и привредни напредак, што се највише читава у развоју европског дела. Приметне су добро развијене саобраћајне мреже, инфраструктура, индустрија, војни капацитети, високо софистициране технологије у цивилном и војном сектору, културне, образовне и друге структуре.

Руска Федерација и хидрографски гледано има респектабилне капацитете, посебно када је реч о речним системима и језерима. Русија излази на светска мора, али приступ у највећој мери није повољан. Дужина руске обале износи око 37 хиљада километара. Међутим, иако излази на три океана и на више од десет мора, маритимна партиципација није повољна, поготову на северу због леденог покривача. Осим тога, Русија је на југу, распадом Совјетског Савеза, изгубила део важних лука на Црном, Азовском и Каспијском мору, што је сузило приступ пловно погоднијим морским путевима. Такође, приступ Балтичком мору умањен је након отцепљења Естоније, Литваније и Летоније. На северу Русија излази на Северни ледени океан и прибрежна мора, која су претежно окована ледом. Повољнија ситуација је у европском делу Русије на обалама Баренцовог и Белог мора, где се налазе и важне луке Мурманск и Архангелск. На истоку, излазак Русије на Тихи океан и прибрежна мора сматра се геополитички најквалитетнијим изласком на светско море, због широког приступа морској површини.⁴ За Русију је важан и правац кретања североисток-југозапад, преко Балкана ка Средоземљу, што се више пута доказало кроз историју.

Напоследку, јасно је да велика територија нуди много, али итекако изискује одличну координираност у контроли унутрашњих и спољашњих фактора. Руска граница, која је у копненом делу дуга 20.241 км, само је једна од рањивих категорија државе. У том граничном појасу налази се 14 држава, од Кине до Финске, и прегршт различитих култура и цивилизација. Велико пространство изискује адекватан начин владања, што је руски геополитичар Александар Дугин (*Алекса́ндр Ду́гин*) истицао приликом дефинисања геополитике као науке. Дугин управо пише да је геополитика наука о томе „како владати“ и о чему бринути приликом доношења судбоносних одлука, као што је склапање савеза, започињање ратова, спровођење реформи, структурално престојавање друштва, увођење санкција и слично.⁵ Стога је

⁴ Погледати детаљније: Драган Петровић, *Русија на почетку XXI века*, Прометеј, Нови Сад, 2007.

геополитички приступ суштински важан у пројектовању и креирању унутрашње и спољне политике. Русија је у том контексту имала потешкоћа и током постојања Совјетског Савеза и након дисолуције 1991. године, што су Сједињене Државе искористиле како би прошириле свој политички, војни и економски утицај у кључним зонама, потискујући континенталног медведа ка хладном северу. Након две деценије успаваности, Русија 2010. године актуелизује геополитички концепт *неоевроазијство* и активно учествује у савременим међународним односима.

Руска геополитичка мисао – теорија *versus* пракса

Русија као моћна телурократска држава није каскала за земљама запада – Немачком, Енглеском, Сједињеним Државама – када је у питању развој геополитичких теорија. Свесна да је геополитика *кључ за разумевање међународних односа*,⁶ Русија развија своју геополитичку школу од 19. века. За развој евроазијске геополитичке школе посебно је важан период након Октобарске револуције 1917. године. Русија се тада суочила са великим променама, те су јој биле неопходне смернице у даљем унутрашњополитичком и спољнополитичком деловању. Пре тога, важан догађај који предодређује Русији улогу заштитнице православља јесте пад Византије у 15. веку, што се донекле може узети као зачетак руске геополитичке оријентације сумиране у идеји о Москви као *Трећем Риму*.⁷ Уколико погледамо из хантингтоновске перспективе, поменута идеја о Трећем Риму не тиче се само Москве, већ целокупне православне цивилизације, што знатно увећава улогу Русије. С обзиром на чињеницу да је православна цивилизација искључена из западне цивилизације, те да су се цивилизацијске границе показале као кржаве, није тешко разумети да је

⁵ Александар Дугин, *Основи геополитике I*, Екопрес, Зрењанин, 2004, стр. 25.

⁶ Љубиша Деспотовић, Вања Глишин, *Савремени међународни односи и геополитика*, Каирос, Сремски Карловци, 2021, стр. 175.

⁷ Бивши директор Руског института за стратешка истраживања (РИСИ) Леонид Решетњиков каже да је трећи пут Христов пут и додаје да је он срж руске цивилизације. Погледати: Леонид Решетњиков, *Вратити се Русији*, Евро Бок, Београд, и Леонид Решетњиков, „Русија је духовна цивилизација“, *Православие.Ru*, 29. новембар 2016.

пројектовано супарништво у теорији итекако практично реално и очигледно. И пре него што је Семјуел Хантингтон (*Samuel P. Huntington*) писао о *сукобу цивилизација*,⁸ пионири руске геополитичке мисли свесно су наводили, узимајући у обзир цивилизацијску неподударност, да је главни руски супарник британска империја (*Pax Britanica*), а касније Сједињене Државе (*Pax Americana*). Генерал Дмитриј Милјутин (*Дмитрий Милютин*) писао је да је британска империја велика препрека у испуњавању руских интереса усмерених ка топлим морима. Ти интереси се ни до данас нису променили, а познавањем те чињенице знатно лакше ћемо разумети контрапозе англосаксонских геополитичких мислилаца управо усмерених ка руским интересним зонама. Спајкменовски речено, унутрашњи полумесец (*Rimland*) је зона супротстављених интереса таласократских и телурократских сила, тј. зона преко које Русија настоји да оствари маритимну партиципацију, док је Сједињене Државе директно или индиректно у томе спречавају. Другачије речено, *Rimland* је својеврсна геополитичка граница између две противуречности, а њен „квалитативни опсег зависи од тога који импулс има превагу“, таласократски или телурократски.⁹

Посматрано из геополитичке визуре, супротстављеност између телурократије (*land power*) и таласократије (*sea power*), Срца копна (*Heartland*) и острвског полумесеца, номоса Земље и номоса Мора, Бехемонта и Левијатана, Евроазије и Атлантика, представља *закон планетарне двојности* као основни закон геополитике.¹⁰ Планетарна двојност посебно долази до изражаја током Хладног рата и биполарне поделе света коју предводе Сједињене Државе као таласократска сила и Совјетски Савез као телурократска сила. У том односу снага читава се цивилизацијска, културолошка, политичка и идеолошка двојност, због чега сматрамо да је смер развоја руске геополитичке мисли обликован особеностима копна, православне цивилизације и културе, а да је у одређеној мери отежан политичким и идеолошким околностима које су

⁸ Семјуел Хантингтон, *Сукоб цивилизација и преобликовање светског поретка*, Романов, Бања Лука, ЦИД, Подгорица, 2000.

⁹ Александар Дугин, *Основи геополитике I*, op. cit., стр. 33.

¹⁰ *Ibid*, стр. 26-29, 88.

замаглиле цивилизацијску основу и скрајнуле радове и идеје геополитичких мислилаца.

Николај Данилевски (*Никола́й Даниле́вский*) се питао зашто би свака једнострана руска акција изазвала уједињене свих западних сила, чак и оних међусобно супротстављених, да би кључ свог одговора пронашао у културно-историјским разлозима и чињеници да је Европа „поприште германско-романске цивилизације“.¹¹ Данилевски је сматрао да је конфронтација проузрокована цивилизацијским разлозима. Стога наводи да Русија треба да окупи словенске народе у једну посебну културну јединицу. О дуализму цивилизација у Европи писао је академик Владимир Ламански (*Владимир Ламанский*), наводећи грчко-словенску цивилизацију, с једне стране, и романско-германску цивилизацију, с друге стране. Осим тога, Ламански је поделио Европу и Азију на три макроцелине, истичући да Русија, источна и југоисточна Европа припадају *Средишњем свету*. Према његовој пројекцији, *Средишњи свет* има маритимну партиципацију и то дуж Јадранског и Јонског мора надаље до Мале Азије уз Средоземно море.¹² Приступ Средоземљу и данас је међу приоритетима руске спољне политике, што се читава у већ поменутом правцу наступања североисток-југозапад. Неколико деценија након писања Ламанског и Петар Савицки (*Пётр Савицкий*) пише о *средишњости* Русије као основи њеног историјског идентитета. Према његовом мишљењу, Русија „није део Европе нити наставак Азије“, већ је „она самостални свет, самостална и посебна духовно-историјска геополитичка реалност“ коју он назива Евроазијом. Дакле, Русија-Евроазија је „синтеза светске културе и светске историје“.¹³ Концепт *средишњости* о ком говори Савицки истоветан је са Макиндеровим (*Halford Mackinder*) Срцем копна (*Heartland*), што заправо говори, из различитих међусобно супротстављених визура¹⁴, о геополитичком значају положаја и улоге Русије. Истакнуто позиционирање и перцепција Русије у делима значајних руских геополитичких мислилаца утиче на изградњу геополитичког идентитета који је важан за геополитичку самоспознају и самосвест.¹⁵ У том контексту важно

¹¹ Николај Данилевски, *Русија и Европа*, Службени лист СРЈ, Београд, 1994, стр. 83.

¹² Средишњи свет чини неаутентични део Европе и неаутентични део Азије. Миломир Степић, *Геополитика неоевроазијства: позиција српских земаља*, Институт за политичке студије, Београд, стр. 28.

¹³ Александар Дугин, *Основи геополитике I*, op. cit., стр. 82.

је постојање јединственог супстрата државности који ће учинити заједницу чврстом и постојаном. Према Николају Трубецком (*Никола́й Трубецко́й*) реч је о „етничком националном супстрату“ који је руски народ имао до револуције.¹⁶ С обзиром на то да је Совјетски Савез национално хетерогенија и разноврснија државна заједница, Трубецкој каже да њен национални супстрат може бити сав народ који је насељава. То значи да је та држава схваћена као многородна нација са сопственим национализмом. Ту нацију Трубецкој назива „евроазијском, њену територију Евроазијом, а њен национализам евроазијством“.¹⁷

Укратко изнети класични теоријски постулати најзначајнијих руских геополитичких мислилаца показују нам пуноћу и свеобухватност њиховог приступа, и доказују зрелост руске мисли која је ишла у корак са англосаксонском и немачком геополитичком теоријом. Међутим, руководство Совјетског Савеза (Русије) није узело у обзир њихове радове и пројекције, а судбина државе била је попут судбине научника – трагична. Као што Дугин примећује, улога и утицај геополитичара на власт смањивала се „по осовини Запад–Исток“. Оне земље које су цениле своје геополитичаре постигле су значајне успехе.¹⁸ Период Хладног рата сликовито доказује наведену чињеницу. Сједињене Државе су следиле упутства и пројекције својих истакнутих геополитичара,¹⁹ што им је донело светску превласт након рушења Берлинског зида, док је Совјетски Савез доживео територијално, политичко, економско, привредно и социјално растројство, изгубивши светски утицај и позицију глобалне силе.

Геополитика је, после неколико деценија скрајнутости у СССР-у, поново добила заслужено место у руском друштву. Млађе генерације руских

¹⁴ Учења Петра Савицког представљају антитезу учењима Хелфорда Макиндера, Николаса Спајкмена и других англосаксонских геополитичара.

¹⁵ О геополитичком идентитету погледати: Љубиша Деспотовић, Вања Глишин, *Савремени међународни односи и геополитика*, op. cit., стр. 180-181.

¹⁶ Николај Трубецкој, *Европа и човечанство*, Логос, Београд, 2004, стр. 181.

¹⁷ *Ibid*, стр. 181.

¹⁸ Александар Дугин, *Основи геополитике I*, op. cit., стр. 92.

¹⁹ Сједињене Државе у вишедеценијском континуитету следе учења истакнутих англосаксонских геополитичара, што се очитава и у актуелним дешавањима у савременим међународним односима. Погледати више: Љубиша Деспотовић, Вања

геополитичара настојале су да направе везу са ранијим учењима и да им удахну живот у савременим међународним околностима, посебно након завршетка Хладног рата. Александар Панарин (*Александр Панарин*) заступао је неоевроазијски концепт, критикујући амерички хегемонизам и глобализам. Панарин сматра да „Русија треба да буде водећа држава у интеграционим процесима на евроазијском тлу и фактор који ће обликовати цивилизацијски образац“.²⁰ Дакле, и за њега је важан геокултурни аспект Евроазије, као и руска централна улога у геокултурним процесима. И Александар Дугин заступа неоевроазијски концепт, који се постепено уводи у праксу почетком 21. века. „Неоевроазијство је утемељено на идеократији и оштром супротстављању вестернизованој мисли и пракси западне геополитике, која је своју оштрицу усмерила ка Русији, њеној територији, ресурсима и државној моћи коју жели да деструише.“²¹ Проширујући руску геополитичку оријентацију и на југ и на исток, Дугин као важне стратешке партнере види Иран и Сирију. Наведене пројекције се читавају у актуелним односима на релацији Москва–Техеран и Москва–Дамаск.²² Осим тога, он се залаже за стратешко повезивање на бази геополитичке осовине Париз–Берлин–Москва која има „све атрибуте велесиле способне да уравнотежи САД на глобалном нивоу“.²³ Имајући у виду руске војне и ресурсне капацитете, немачку економију и привреду и француско политичко лидерство, није тешко закључити да је осовина Париз–Берлин–Москва „осовина европске независности“.²⁴ Стога, Сједињене Државе на све начине настоје да осујете било какво повезивање на Евроазијском континенту, док Русија све одлучније и конструктивније одговара тим америчким настојањима и притисцима.

Глишин, „Америчка милитаризација Европе на почетку 21. века као малигна експликација континуитета англосаксонских геополитичких доктрина“, *Политика националне безбедности* 2/2020, Институт за политичке студије, Београд, 2020, стр. 195-217.

²⁰ Љубиша Деспотовић, Вања Глишин, *Савремени међународни односи и геополитика*, оп. cit., стр. 237.

²¹ *Ibid*, стр. 238.

²² О геополитичком положају Ирана и Сирије видети у: Љубиша Деспотовић, Вања Глишин, *Савремени међународни односи и геополитика*, оп. cit., стр. 264-308.

²³ Александар Дугин, *Геополитика постмодерне*, ИКП Никола Пашић, Београд, 2009, стр. 115.

Биполарна подела света и геополитичка улога Совјетског Савеза

Par excellence оличење планетарне двојности је период Хладног рата или период биполарности. Груписање западноевропских држава у Атлантском пакту 1949. године отклонило је све сумње да се рат наставља. Вероватно је већ 1947. године било јасно да је Хладни рат ушао у фазу ратовања, након објављивања Труманове доктрине и Маршаловог плана.²⁵ Уследио је одговор 1955. године, окупљањем социјалистичких земаља под окриљем Варшавског споразума. Отпочела је једна нова етапа геополитичког сучељавања Сједињених Држава и Совјетског Савеза обележена политичким, војним, дипломатским, стратегијским, економским, привредним, технолошким, спортским и другим надметањима. То је био сукоб „два супротстављена система вредности и њихових идеолошких рецепција, где се на бази постојећих разлика градила свака друга диференцијација“. Један „западни, либерални, атлантистички свет капитализма и демократије“ наспрам другог „света социјализма, социјалне једнакости, класне солидарности и идеократије“.²⁶ Иако је тим односом снага успостављен *баланс моћи*, међународни поредак клизио је ка монополарности и преминацији једне силе – хегемона.

Совјетски Савез је контролисао значајне копнене и приобалне зоне на Евроазијском континенту, посебно на северу и истоку где је зона контроле била стратешки заокружена, тј. државне границе биле су поморске. С друге стране, као што смо на самом почетку навели, дужина копнених граница је рањива категорија са којом се суочавао и некадашњи Совјетски Савез и данашња Руска Федерација, а ту слабост Сједињене Државе недвосмислено користе. СССР је имао и значајну контролу у источној и југоисточној Европи, чиме је ушао у зону унутрашњег полумесеца (*Rimland*), приступивши Средоземљу и топлим морима. То је био значајан корак којим је на одређено време прекинута Мехенова

²⁴ Анри де Гросувр, *Париз-Берлин-Москва: Пут независности и мира*, Фондација Достојанство, Нови Сад, 2014, стр. 7.

²⁵ Adam Ulam, *Expansion and Coexistence: A History of Soviet Foreign Policy 1917-73*, Praeger, New York, 1973.

²⁶ Љубиша Деспотовић, Вања Глишин, *Савремени међународни односи и геополитика*, op. cit., стр. 94.

„анаконда“ (Стратегија анаконде), којом је требало онемогућити Русији да контролише приобалне области, важне луке и морске пролазе, притискајући је ка унутрашњости континента [Слика 1].

Слика 1: Мехенова „Стратегија анаконде“²⁷

На приложеној слици видимо значај одређених зона око којих су се сукобили САД и СССР. Стога сматрамо да је совјетско руководство, иако се није говорило о геополитици, ипак доносило геополитички логичне одлуке. Једна од тих одлука тиче се стабилног позиционирања СССР-а у Источној Немачкој, Чехословачкој, Мађарској и Пољској. Реч је о великој копненој зони која повезује западну Европу и Русију, стварајући један

компактан евроазијски блок, посебно дуж европске равнице од Пиринеја до Урала. Осим тога, та зона је погодна за копнену инвазију на Русију, што се показало кроз историјске походе Наполеона Бонапарте и Адолфа Хитлера. Дакле, померањем граница СССР-а ка западу и стварањем стратегијске дубине, Срце континента – Русија и њени градови били су безбеднији. С друге стране, совјетску снагу црпеле су честе интервенције

²⁷ Александар Дугин, *Основи геополитике I*, op. cit., стр. 57.

у наведеним државама, због побуна какве су биле у Мађарској и Чехословачкој. У тим околностима Сједињене Државе су тражиле погодну прилику да под свој стратегијски штит увуку државе из совјетске зоне утицаја, што је стварало напетости и црпело економске и војне капацитете СССР-а. Уколико наставимо посматрање карте ка југу, приметимо да је Балкан такође важан за СССР. Посредством Балкана обезбедио би се приступ Средоземљу и топлим морима, успоставила би се контрола везе три континента, прекинуо би се „анакондин обруч“ и замишљен појас *Rimlanda*. За стабилно позиционирање на Балкану Совјетима је била важна сарадња са Југославијом, међутим, сукоб Тита и Стаљина омогућио је Сједињеним Државама маневарски простор и нову шансу за успостављање контроле на балканском простору. Вашингтон је, пратећи тезе Мехена и Спајкмена, настојао да успостави контролу над Југославијом, Грчком и Турском. Сви напори СССР-а да спрече САД у тој намери показали су се неуспешним. Прво, Југославија је прихватила америчку економску помоћ педесетих година, као покушај преоријентације Титовог режима ка западу, што је баражирало пут совјетског продора ка топлим морима правцем североисток-југозапад. Друго, *несврстана* позиција Југославије у зони контакта два блока представљала је погодну околност за америчке активности у приобалном простору евроазијског копна.²⁸ Дакле, америчка *стратегија обуздавања* и геополитичке идеје Мехена и Спајкмена показале су се успешним.

Активности на Блиском и Средњем истоку доказују геополитичку важност овог подручја, како током Хладног рата, тако и данас. Сукоб СССР-а и САД-а у овој зони важан је из више разлога. Прво, борба за овладавање нафтоносним пољима је историјски императив. Енергетски и финансијски покретач свих токова извире у црном злату, о чему сведоче и многе старије идеје попут немачког продора на (југо)исток (*Drang nach (Sud)Osten*). Друго, освајање стратешки важних тачака у Ирану, Ираку, Сирији, Авганистану и др. Осим рудног богатства, ове државе су позициониране у важној геополитичкој зони, која би СССР-у обезбедила заштиту јужне границе и стратешко заокруживање изласком на топла мора (Индијски океан). Стога је совјетско руководство усмеравало активности правцем север-југ у циљу

²⁸ Љубиша Деспотовић, Вања Глишин, *Савремени међународни односи и геополитика*, оп. cit., стр. 254.

потискивања америчког утицаја из зоне *Rimlanda*. С друге стране, САД су настојале да стегну *обруч* око СССР-а и да прошире свој утицај у приобалним зонама, што ближе границама Русије. Америчко *свеприсуство* на Блиском истоку и стабилно позиционирање од краја Другог светског рата представљали су велики изазов за совјетско руководство. СССР је улагао огромне капацитете како би се изборио са тиме, што је после неколико деценија резултирало совјетским крахом. Инвазија на Авганистан 1979. године исцрпела је оно мало снаге што је СССР-у преостало и већ осамдесетих година могао се наслутити крах. Том инвазијом Совјети су настојали да пресеку „анакондин обруч“ и да учврсте позицију на југу Евроазије. Осим тога, инвазија је улила велику наду људима да ће совјетски војници опрати своје „чизме у топлим водама Индијског океана“ и да ће Русија имати луке на топлим мору и приступ најважнијим светским трговинским путевима.²⁹

Дакле, САД су користиле сваку прилику да преузму контролу над кључним контактним тачкама са СССР-ом, црпећи снагу *континенталног медведа*. Дугин сматра да је континентални блок имао две опције како би избегао потпуну исцрпљеност и пад у аутархију. Прво, могао је покренути војну акцију у циљу освајања Европе до Атлантика, чиме би обезбедио морске границе и индустријско-интелектуалне и технолошке потенцијале. Осим тога, акција би подразумевала продор на југ до топлих мора, како би се прекинуо „анакондин прстен“ и у перспективи обезбедио континентални мир без таласократског *Rimlanda*. Друго, могао се успоставити договор који би подразумевао повлачење совјетских снага из источне Европе у замену за повлачење НАТО снага из западне Европе, чиме би се омогућило стварање неутралног Европског блока.³⁰ Ипак, совјетско руководство није направило такве геополитичке кораке и дошло је до пренапрегнутости услед присутности у бројним контактним тачкама са Сједињеним Државама.

Завршетак Хладног рата отворио је једну нову, униполарну етапу у савременим међународним односима. Крај биполаризма и пропаст СССР-а створио је велики геополитички вакуум око Русије, особито у источној и југоисточној Европи, а нову реалност искористиле су САД за ширење

²⁹ Тим Маршал, *Заточеници географије*, Лагуна, Београд, 2019, стр. 13-14.

³⁰ Александар Дугин, *Основи геополитике I*, ор. cit., стр. 103-104.

геополитичког утицаја, средствима тврде (*hard power*) и меке (*soft power*) моћи.³¹

Русија и постсовјетски простор- зона примарних геополитичких интереса Москве

Након изложених основних геополитичких константи које дефинишу базичне геополитичке позиције основних геополитичких такмаца у назначеном ареалу, особито у последњих неколико деценија, осврнимо се на актуелну ситуацију на постсовјетском простору као зону примарних геополитичких интереса Москве. Дакле, ради се о зони виталних геополитичких, безбедносних и националих интереса Русије. Овај геополитички ареал карактерише неколико битних одредница. Прво, реч је о државама, бившим чланицама Совјетског Савеза или пак Варшавског пакта, које су у великом броју „усисане“ од стране атлантистичког хегемона у постбиполарном, односно униполарном периоду, без опаљеног метка и са мало потрошених долара. Друго, у њима је остало неколико десетина милиона етничких Руса, који су углавном без озбиљне правне и политичке заштите у новоформираним државама, а особито лоше стање је у оним земљама које су оптирале за атланског хегемона. Руси у тим државама с правом очекују да ће их њихова матична национална држава Русија - заштити. Треће, ради се о великом простору и државама које од Прибалтика, Средње Европе, Балкана или пак Закавказја и Средње Азије, у широком просторном захвату у великој мери налажу на постојећу државну границу Русије и попут земаља Прибалтика или Грузије и Украјине на пример, могу бити инструментализоване за притиске или пак даља теориторијална наступања ка Русији. Четврто, те земље су у великом броју политички антагонизоване тако да представљају безбедносну претњу Русији, како оне које се налазе под директном интересном сфером Атлантиста тако и онај део држава које припадају радикализованом исламском фактору на простору Закавказја и Средње Азије. Дакле, реч је о *геополитичком панпростору* безбедносно врло осетљивом и

³¹ Погледати више: Љубиша Деспотовић, Вања Глишин, *Савремени међународни односи и геополитика*, op. cit., стр. 112-123.

геополитички веома погодном за спровођење атлантистичке политике *посредног наступања и запречавања*, као и за сваковрсну државну и безбедносну дестабилизацију Русије.

У описаном геополитичком и безбедносном амбијенту, Прибалтичке земље су међу првима иницирале да своју безбедност вежу за структуре НАТО пакта и Вашингтона, сматрајући да ће им то бити довољна гаранција националне и државне независности и сигурности од колективно присутног, а историјски индукованог „страха од Русије“. Сједињене Државе користе погодне околности како би милитаризовале своје савезнике у источној Европи, што се читава и у актуелним дешавањима. Бројне војне вежбе и увезивање командних структура са земљама западне алијансе демонстративно се врше на самим границама Русије с тежњом да се у повољним међународним или ратним околностима оствари дубља пенетрација у руски територијални ареал. При том, САД се не труде да маскирају своје активности, већ се вектори агресивног наступања јасно читавају. Док пишемо ове аналитичке редове, НАТО у близини руских граница концентрише, ни мање ни више него 40.000 војника и преко 15.000 разних борбених средстава и система. Оволика војна сила на самим границама Русије представља отворену претњу њеној безбедности, али и наводи на размишљање о потенцијално несагледивим ратним опцијама или разарањима која са собом у амбис могу повући цео свет. Руски министар одбране Сергеј Шојгу (*Сергей Шойгу*) наводи да се америчке трупе пребацују из континенталних делова Северне Америке преко Атлантика у Европу, те да се кроз Европу крећу до руских граница. Тренутно су у црноморском и балтичком региону сконцентрисани главни борбени потенцијали страних војних снага.³² Крајем марта 2021. године британски премијер Борис Џонсон (*Boris Johnson*) најавио је да ће се Велика Британија активирати у наведеним регионима надомак Русије. У новој британској Стратегији модернизације оружаних снага, Русија је означена као највећа војна и нуклеарна претња по европску безбедност.³³ У документу се наводи како Русија има способност да реализује веома прецизне ударе на великим растојањима, као и да има ефикасне ПВО системе који могу да онемогуће слободно деловање Британији и њеним савезницима.³⁴ Тако моћна Русија може да угрози

³² Александр Сергеев, „Шојгу соопштио о войсках США и НАТО у российских границ“, *Газета.ru*, 13.04.2021.

британске интересе у Европи, источном Средоземљу и на Блиском истоку, због чега се у Стратегији истиче будуће све чвршће повезивање НАТО земаља - Румуније, Бугарске, Турске и Грчке - у црноморском региону, одржавање безбедности у Литванији, Летонији и Естонији, као и помоћ Украјини да изгради отпорност на континуиране агресивне притиске Русије.³⁵ Када је реч о милитаризацији источне Европе, она траје више од једне деценије, а интензивирана је последњих неколико година. У том циљу, према запажању Џорџа Фридмана, САД убрзано наоружавају Пољску, Бугарску и прибалтичке земље, као и Украјину. „САД делују у Украјини демонстративно, мимо НАТО. Нама се плуцка на НАТО. Када буде потребно да ратују, рећи ћемо им. За сада ми само припремамо рат.“³⁶ Неопходно је истаћи да је Украјина „важна за САД као офанзивно-одбрамбени бедем који ће војни потенцијал САД и НАТО-а примаћи на само 400 до 500 км до руске престонице Москве“.³⁷ Наведено нам још једном потврђује да постоји континуитет англосаксонских геополитичких доктрина, што се јасно читава у претходно презентованој „стратегији анаконде“.

Уз појачане војне активности надамак руских граница, интензивно и отворено се пропагира и/или подржава антируско расположење неруског дела становништва у Русији, док се државе у окружењу, њихова војска и грађани припремају за могући најтежи сценарио рата са Руском Федерацијом. Охрабрени подршком са Запада, антируски оријентисани део рачуна да ће и остале земље постсовјетског блока, које су интезивирале своју антируску кампању, попут Пољске, изградити довољно јак грудобран за одбрану својих националних циљева и припремити евентуално наступање према Русији. У ту сврху граде се нове војне базе, врши се интензивно наоружавање и увежбавају се разни ратни сценарији у којима је главни противник Русија. Управо сада врши се дислокација значајних снага САД на Пољско тло које се припремају за могући сукоб са Русијом, а поводом поновне ескалације Украјинске кризе. Министар националне

³³ Ministry of Defence UK, *Defence in a competitive age*, 30 March 2021, p. 5.

³⁴ *Ibid.*, p. 10.

³⁵ *Ibid.*, p. 20, 30.

³⁶ Љубиша Деспотовић, *Геополитика деструкције*, Каирос, Сремски Карловци, 2015, стр. 67.

³⁷ *Ibid.*, стр. 67.

одбране Пољске Мариуш Блашчак (*Mariusz Błaszczak*) то нескривено истиче: „Данас је у Пољску стигло неколико десетина америчких авиона Ф-15 и Ф-16. Европска команда Оружаних снага САД обавља брзо пребацивање ваздухопловних снага у Европи посебно користећи пољске аеродроме“.³⁸ Пољска је у том блоку најактивнија и најозбиљнија земља на коју Запад рачуна, будући да су њени државни, привредни, демографски и војни потенцијали респектабилни. Пољска се посебно истиче по свом антируском ставу, због чега годинама уназад лобира за долазак додатних америчких трупа и отварање нових војних база. Сетимо се доласка америчког потпредседника Мајка Пенса (*Mike Pence*) у Варшаву почетком 2019. године када је потписано неколико споразума који укључују појачану милитаризацију Пољске. Министар Блашчак тим поводом изјавио да ће размештање нових ракетних система и војних структура „осигурати источно крило НАТО“.³⁹ Такође, Пољска је спремна да издвоји готово две милијарде долара како би се повећао број америчких војника и распоредила америчка оклопна дивизија на њеној територији, што потврђује њену спремност да се заједно са чланицама западне алијансе конфронтира са Русијом.⁴⁰ Имајући претходно наведено у виду, сматрамо да Пољска предузима низ проблематичних потеза по своју безбедност који јој се могу вратити као бумеранг у случају разгоревања непријатељства. Пољска као и Румунија у приобаљу Црног мора представља истурену оштрицу у игри НАТО-а према Русији, што им само ствара илузију безбедности, будући да ће први контраудар у случају евентуалног рата истрпети управо ове земље с циљем неутралисања постављених војних инсталација и потискивања Сједињених Држава и НАТО-а даље од руских граница.

Руководство Руске Федерације свесно је америчких борбених потенцијала и разорне моћи њихове војне технике која је распоређена у државама чланицама НАТО, наомак руске границе. Реч је о више него реалној претњи по руске националне интересе и безбедност, због чега претпостављамо да

³⁸ Политика, „САД пребациле неколико десетина ловаца у Пољску“, Политика.рс, 19. април 2021.

³⁹ Сергеј Пављенко, „Америка наоружава Пољску и гура је у сукоб са Русијом“, *ИН4С*, 18. фебруар 2019.

⁴⁰ Joanna Plucinska, Idrees Ali, „U.S.-Polish Fort Trump project crumbles“, *Reuters*, 10 June 2020; U.S. Dept of Defense, „Secretary of Defense Statement on Completion of the U.S.-Poland Enhanced Defense Cooperation Agreement Negotiations“, 3 August 2020.

Ће одговор Русије на све потенцијалне претње бити одлучан, суров и отрежњујући. О томе је говорио председник Владимир Путин на годишњем обраћању Федералној скупштини, истакавши да ће одговор званичне Москве на провокације које угрожавају темељне интересе руске безбедности бити асиметричан, брз и оштар, те да ће организатори тих провокација озбиљно зажалити.⁴¹ У контексту великих превирања на глобалном нивоу, сматрамо да поменуће државе стожери у руском окружењу бројне потезе чине супротно сопственим интересима, доводећи себе у директну конфронтацију са Русијом. При том, Москва је више пута наглашавала да те државе нису њени непријатељи и да нема намеру да чини било каква агресивна дејства према њима, све док не постану оно што су постале, ударна песница НАТО-а за агресију према Русији. На такво екстремно и отворено антируско понашање Руска Федерација је до сада одговарала политички рационално, војно уздржано и државно одговорно, истовремено јачајући сопствене војне снаге као фактор одвраћања или евентуалне ефикасне одмазде уколико дође до отвореног непријатељства и оружаног конфликта. Москва континуирано тежи ефикасно да парира константној геополитичкој трансгресији Западне алијансе према руским границама, како би добила на времену и створила маневарски простор за евентуалне преговоре о контроли наоружања и смиривању ситуације. Међутим, за такву политику мира нема озбиљног и кредибилног саговорника на другој страни. Вашингтон уз садејство својих западних савезника у НАТО-у све више појачава процесе пропагандног ратовања и оптужби према Русији. Поменута методологија спада у већ познате облике хибридног ратовања и мрежног сукобљавања, пре свега у сајбер простору, медијима и интернету, али и према политичкој и грађанској јавности која треба да постане прва жртва такве субверзивне политике оркестриране од стране специјалних служби, а по налогу центара моћи у Вашингтону и Бриселу.

Најбољи пример за наведене деструктивне поступке према Русији је Украјина. Ми се овде због недостатка простора нећемо упуштати у историјске егзегезе наведеног примера већ ћемо одмах кренути у краћу анализу најактуелнијих дешавања не би ли показали на тренутно најдраматичнијем примеру геополитички деструктивног атлантистичког наступања према Русији сву малигност његовог садржаја. Атлантисти вешто користе објективне

⁴¹ ТАСС, „‘Мы не хотим сжигать мосты’. Яркие цитаты Путина из послания парламенту“, ТАСС, 21. апреля 2021.

унутрашње проблеме украјинске државе и становништва: тежак економски положај државе, сиромаштво грађана, привредно заостајање, међуетничке сукобе, пораст екстремизма, међуверске и конфесионалне сукобе, идентитетска прекомпоновања и слично, како би извршили инструментализацију ове државе за своје интересе геополитичке инфилтрације ка Русији. Све је почело кроз *хибридне процесе* које су пре више од две деценије индуковале атлантистичке структуре моћи желећи политичке промене које ће на власт довести прозападне и уједно антируске политичке елите. Притом сва насилна дешавања у земљи, укључујући и промену политичке власти, „невино“ су кодирани као „наранџасту револуцију“.⁴² О томе су опширно и прецизно писали Александар Дугин и Леонид Савин у својој књизи „Мрежни ратови“, а посебно у њеном уводном делу када кажу да „револуција у Украјини, највероватније није ниште друго до преврат испровоциран „дубоким“ снагама у интересу „Рах Америка““.⁴³ У актуелној ситуацији претеће кризе, портпаролка Министарства спољних послова Русије Марија Захарова (*Мария Захарова*) говорила је о кијевском режиму истакавши да „ту нема ни националних интереса, ни државне политике, ни бриге о својим грађанима“, већ је реч о једном најобичнијем увезеном антиукрајинском холограму.⁴⁴ Званични Кијев слепо спроводи политику Атланског хегемона која је окренута, не само против Русије, већ и против базичних интереса Украјине и украјинског народа. Они беспоговорно спроводе налоге својих западних ментора гурајући своју државу и грађане у потпуно државно и политичко растројство и нестајање. На том темељно припремљеном терену и уз све накнадне политичке промене и војна дешавања, укључујући и рат у Придњестровљу који је на кратко заустављен лабавим „Минским споразумом“, стварају се сви потребни услови за даљу пенетрацију Атлантиста према Русији, а под маском повратка отцепљених република и успостављања преходног уставног поретка Украјине. Почетком

⁴² Погледати више: Драган Петровић, *Геополитика постсовјетског простора*, Институт за међународну политику и привреду, Београд, 2008; Драган Петровић, „Отопљавање Украјинске кризе“, *Култура полиса* бр. 42. год. XVII, Нови Сад, 2020, стр. 247-260.

⁴³ Александар Дугин, Леонид Савин, *Мрежни ратови*, Авала прес, Београд, 2018, стр. 33.

⁴⁴ РИА, „Захарова назвала кијевский режим ‘импортной антиукраинской голограммой’“, *РИА*, 18. априла 2021.

априла амерички председник Џо Бајден (*Joe Biden*) обећао је украјинском председнику Владимиру Зеленском (*Володимир Зеленський*) „непоколебљиву подршку украјинском суверенитету и територијалном интегритету пред непрекидном руском агресијом на Донбас и Крим“.⁴⁵ Амерички аналитичар Патрик Бјукенен (*Patrick Buchanan*) поставио је више реторичко питање „да ли ће САД војно интервенисати на страни Украјине?“, додавши да би такво обећање могло Америку да уведе „у рат са нуклеарном силом у региону у којем никада нисмо имали виталне интересе, и то без одобрења једине институције која је овлашћена да објави рат – Конгреса“.⁴⁶ Портпарол Кремља Дмитриј Песков (*Дмитрий Песков*) рекао је да ће Русија, уколико дође до повећања тензија на руским границама и гомилања америчких трупа у Украјини, спровести додатне мере и имати спреман одговор. Када су упитали Пескова о каквим додатним мерама је реч, он је одговорио „све што је неопходно“.⁴⁷

Напоследку, неизбежно питање које се константно провлачи тиче се статуса Крима. То питање је за Украјинце веома важно, што отвара простор за манипулације и подизање тензија у медијима и јавном дискурсу ове земље. У тако прегрејаној атмосфери и усиљеним позивима на повратак статуса Крима у пређашње стање, наравно да се не узима у обзир јасно исказана воља огромне већине грађана на одржаном референдуму 2014. године и њихово демократско одређење да се присаједине матичној држави Русији. Услед нових претњи, Москва је предузела додатне мере како би заштитила Крим. Затворен је приступ одређеним регијама Црног мора за стране бродове од 24. априла до 31. октобра, а пре тога на снази је било привремено ограничење летова изнад дела Крима.⁴⁸

Сведоци смо веома озбиљне ескалације кризе у којој се Украјина, охрабрена обећањима са Запада, активно припрема да војним средствима поврати део изгубљених територија у Придњестровљу (Републике Донбас и Луганск). У околностима замагљене украјинске визуре, званични Кијев мора бити свестан чињенице да САД данас могу обећати безбедност и

⁴⁵ Патрик Бјукенен, „Јесу ли САД спремне да ратују са Русијом и Кином?“, Нови стандард, 09. април 2021.

⁴⁶ *Ibid.*

⁴⁷ Сергей Строкань, „Если завтра Донбасс: Восток Украины готовится к войне“, Газета Коммерсантъ №58/П, 05. апреля 2021.

сарадњу, а да већ сутра та обећања више не важе. Уколико се ипак, уз бројне и јасно предочене ризике, упусти у такву ратну авантуру, рецимо то отворено, Украјини прети тежак војни пораз и потпуни слом државности. У таквим екстремним околностима, Русија неће моћи да избегне да војно интервенише, упркос рационалној политици свог државног руководства и покушају вођења мирољубиве политике. Таква реакција једне озбиљне државе и респектабилне војне силе свакако је оправдана, будући да на угроженим територијама живе руски држављани и сународници. Њена дужност је да заштити своје суграђане и сународнике од бруталног војног напада и реваншизма украјинских радикала и екстремиста. Уколико дође до тог сценарија и ако се атлантисти иоле укључе у радикалнију фазу вођења своје експанзионистичке политике, расту ризици да регионално сукобљавање прерасте у комплекснији војни обрачун који се неће лако контролисати и који може увући читав свет у нову и непредвидљиву спиралу глобалног насиља и деструкције.

Библиографија

- Бјукенен, Патрик, „Јесу ли САД спремне да ратују са Русијом и Кином?“, *Нови стандард*, 09. април 2021. <https://www.standard.rs/2021/04/09/jesu-li-sad-spremlne-da-ratuju-sa-rusijom-i-kinom/> (приступљено: 29. 04.2021).
- Данилевски, Николај, *Русија и Европа*, Службени лист СРЈ, Београд, 1994.
- Де Гросувр, Анри, *Париз-Берлин-Москва: Пут независности и мира*, Фондација Достојанство, Нови Сад, 2014.
- Деспотовић, Љубиша, *Геополитика деструкције*, Каирос, Сремски Карловци, 2015.
- Деспотовић, Љубиша, Глишин, Вања, „Америчка милитаризација Европе на почетку 21. века као малигна експликација континуитета англосаксонских геополитичких доктрина“, *Политика националне безбедности* 2/2020, Институт за политичке студије, Београд, 2020, стр. 195-217.
- Деспотовић, Љубиша, Глишин, Вања, *Савремени међународни односи и геополитика*, Каирос, Сремски Карловци, 2021.

⁴⁸ РИА, „На Украине пожаловались на готовность России защищать Крым“, *РИА*, 28. априла 2021.

- Дугин, Александар, *Геополитика постмодерне*, ИКП Никола Пашић, Београд, 2009.
- Дугин, Александар, *Основи геополитике I*, Екопрес, Зрењанин, 2004.
- Дугин, Александар, Савин, Леонид, *Мрежни ратови*, Авала прес, Београд, 2018.
- Маршал, Тим, *Заточеници географије*, Лагуна, Београд, 2019.
- Мень, Михаил, Каульбарс, Алексей, *Отчет о результатах экспертно-аналитического мероприятия «Анализ воспроизводства минерально-сырьевой базы Российской Федерации в 2015–2019 годах»*, Счетная палата Российской Федерации, 2020. <https://ach.gov.ru/upload/iblock/b99/b998773313b87e724ed09f287754d180.pdf> (приступљено: 05.04.2021).
- Пављенко, Сергеј, „Америка наоружава Пољску и гура је у сукоб са Русијом“, *ИН4С*, 18. фебруар 2019. <https://www.in4s.net/amerika-naoruzava-poljsku-i-gura-je-u-sukob-sa-rusijom/> (приступљено: 24.04.2021).
- Петровић, Драган, „Отопљавање Украјинске кризе“, *Култура полиса* бр. 42. год. XVII, Нови Сад, 2020, стр. 247-260.
- Петровић, Драган, *Геополитика постсовјетског простора*, Институт за међународну политику и привреду, Београд, 2008.
- Петровић, Драган, *Русија на почетку XXI века*, Прометеј, Нови Сад, 2007.
- Политика, „САД пребациле неколико десетина ловаца у Пољску“, *Политика.рс*, 19. април 2021. <http://www.politika.rs/sr/clanak/477377/SAD-prebacile-nekoliko-desetina-lovaca-u-Poljsku> (приступљено: 20.04.2021).
- Решетњиков, Леонид, „Русија је духовна цивилизација“, *Православие.Ru*, 29. новембар 2016. <https://www.pravoslavie.ru/99026.html> (приступљено: 05.04.2021).
- Решетњиков, Леонид, *Вратити се Русији*, Ево Бок, Београд, 2016.
- РИА, „Захарова назвала киевский режим ‘импортной антиукраинской голограммой’“, *РИА*, 18. априла 2021. <https://ria.ru/20210417/zakharova-1728745559.html> (приступљено: 25.04.2021.).
- РИА, „На Украине пожаловались на готовность России защищать Крым“, *РИА*, 28. априла 2021. <https://ria.ru/20210428/krym-1730236949.html> (приступљено: 29.04.2021).

- Сергеев, Александр, „Шойгу саопштио о войскама США и НАТО у русијским границама“, *Газета.ru*, 13. април 2021. <https://www.gazeta.ru/army/news/2021/04/13/15857216.shtml> (приступљено: 20.04.2021.).
- Степић, Миломир, *Геополитика неоевроазијства: позиција српских земаља*, Институт за политичке студије, Београд, 2013.
- Строкань, Сергей, „Если завтра Донбасс: Восток Украины готовится к войне“, *Газета Коммерсантъ* №58/П, 05. априла 2021. <https://www.kommersant.ru/doc/4760349> (приступљено: 29.04.2021.).
- ТАСС, „‘Мы не хотим сжигать мосты’. Яркие цитаты Путина из послания парламенту“, *ТАСС*, 21. априла 2021. <https://tass.ru/politika/11208341> (приступљено: 24.04.2021.).
- Трубецкој, Николај, *Европа и човечанство*, Логос, Београд, 2004.
- Хантингтон, Семјуел, *Сукоб цивилизација и преобликовање светског поретка*, Романов, Бања Лука, ЦИД, Подгорица, 2000.
- Ministry of Defence UK, *Defence in a competitive age*, 30 March 2021. <https://www.gov.uk/government/publications/defence-in-a-competitive-age/defence-in-a-competitive-age-accessible-version> (приступљено: 15.04.2021.).
- Plucinska, Joanna, Ali, Idrees, „U.S.-Polish Fort Trump project crumbles“, *Reuters*, 10 June 2020. <https://www.reuters.com/article/us-poland-usa-defense-forttrump-idUSKBN23H36P> (приступљено: 24.04.2021.).
- U.S. Dept of Defense, „Secretary of Defense Statement on Completion of the U.S.-Poland Enhanced Defense Cooperation Agreement Negotiations“, 3 August 2020. <https://www.defense.gov/Newsroom/Releases/Release/Article/2297502/secretary-of-defense-statement-on-completion-of-the-us-poland-enhanced-defense/> (приступљено: 24.04.2021.).
- Ulam, Adam, *Expansion and Coexistence: A History of Soviet Foreign Policy 1917-73*, Praeger, New York, 1973.

GEOPOLITICAL POSITION OF THE RUSSIAN FEDERATION IN THE POST-SOVIET AREA

Abstract: The authors of this work analyze the geopolitical position of the Russian Federation from the fall of the Berlin Wall and the collapse of the Soviet Union until today. It is the leading tellurocratic power that spatially encompasses the largest part of the Heartland on the Eurasian continent. It is a space that, with its physical-geographical, geostrategic and geopolitical characteristics, represents a key zone for the realization of world domination, and with its magnetism, attracts the leading forces of the West. Aware of this fact, the first part of this work will define the geopolitical context necessary for the precise positioning of Russia on the Eurasian continent, meaning the presentation of geographical and geomorphological characteristics, the definition of geopolitical theories and the analysis of geopolitical practice. We will first analyze Russia's geopolitical role in the bipolar international order and its confrontation with the leading thalassocratic power, the United States. The contact zone of opposing forces is the inner crescent (Rimland) which surrounds the Heart of the mainland and distances it from the warm seas. The United States significantly expanded its influence in the zone of the inner crescent after the collapse of the USSR, especially in Eastern Europe, which made Russia's position in the post-Soviet space more difficult and the western Russian border more vulnerable. Therefore, in the third part of this work, we will pay attention to the geopolitical position of Russia from the end of the Cold War until today, especially taking into account the re-actualization of the Russian geopolitical concept- neo-Eurasianism since 2010.

So it is about the post-Soviet space as a zone of primary geopolitical interests of Moscow, as a zone of vital geopolitical, security and national interests of Russia, which is characterized by several important determinants: first, these are countries that once belonged to the Soviet Union or the Warsaw Pact which were "sucked" in large numbers by the Atlantic hegemon in the post-bipolar or unipolar period of his supremacy, without a shot fired and with few dollars spent. Secondly, several tens of millions of ethnic Russians remained in them, who are mostly without serious legal and political protection in the newly formed states, and the situation is especially bad in those countries that opted for the Atlantic hegemon. Third, we are talking about a large area and countries that from the Baltics, Central Europe, the Balkans, or the Caucasus and Central Asia in a wide spatial scope largely belong to the existing state border of Russia and, like the Baltic countries or Georgia and Ukraine, for example, can be instrumentalized for pressure or further theoretical actions towards Russia. Fourth, these countries are politically antagonized in large numbers, so that they pose a security threat to Russia, both those that are under the direct sphere of interest of the Atlanticists and that part of the country that belongs to the radicalized Islamic factor in the Caucasus and Central Asia. So, this is a geopolitical pan-space that is very sensitive in terms of security and geopolitically very suitable for the implementation of the Atlanticist policy of indirect action, obstruction, as well as for all kinds of state and security destabilization of Russia.

Keywords: Russia, United States, Cold War, post-Soviet space, geopolitics.